

Modern Kentin Yürüyen, Seyreden, Üreten Karakteri: Flanör

Mehmet Sali¹
Kırklareli Üniversitesi

Öz: Bu makale, büyük ölçüde Baudelaire ve Walter Benjamin'in çalışmalarından ortaya çıkan flanör kavramına odaklanıp çağdaş dönemle bu kavramın yansıma düzeyini ortaya koymaya çalışmaktadır. Flanör, modernitenin kentsel yaşamla ilişkisi noktasında öğretici bir metafor olarak kabul edilir; bu nedenle bugün dünyaya yönelik sosyal, tarihi ve kuramsal izahlarda bir araç işlevi sağlayabilir. Çağdaş dönemde flanör etrafında dönen çalışmalar çok çeşitli alanlara yayılmıştır. Bu çalışmada ise flanör, kent hayatının kaçınılmaz ama bir o kadar da değişip dönüşen unsurlarının başında gelen "yürüme", "seyretme" ve "üretme" üzerinden ele alınacaktır. Pek çok sosyal bilim disiplinin ve bu alanlarda çalışanların da ilgisini çekecek olan flanör etrafında tartışmalar, gelişmekte olan literatür bağlamında incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: flanör • kent • yürüme • seyretme • üretme • Baudelaire • Walter Benjamin

1 Mehmet Sali, Kırklareli Üniversitesi, Pınarhisar Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Pınarhisar Kırklareli. Eposta: mhmtsl@hotmail.com

Atıf: Sali, M. (2020). Modern kentin yürüyen, seyreden, üreten karakteri: Flanör. *Toplumsal Değişim*, 2, 83–96.

*“şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin
pahalı zevklerin insanı, ucuz cesaretlerin”*

İsmet Özel

*“yürümenin dışında bütün eylemlerin adı
kaçış kaçış kaçıştır.”*

İlhami Çiçek

Sanayi Devrimi sonrasında merkezî noktalardaki şehirlere göç, şehir hayatını ve toplumsal ilişkileri köklü şekillerde değişime uğratmış; bireylerin gündelik yaşamı iş ve boş zaman şeklinde oluşmaya başlamıştır. Sanayi toplumunda birey, bir işte çalışmaya ve işten arta kalan zamanlarını da boş zaman olarak değerlendirmeye başlamıştır. Gelişen yeni durumlar ile boş zaman üzerine çeşitli tartışmalar yapılmış ve ne olduğu, neleri kapsadığı ile ilgili çokça görüş belirtilmiştir.

Boş zaman üzerine yürütülen tartışmalar çerçevesinde gelişen kavramlardan biri de aylaklıktır. İşten arta kalan zamanda aylaklık yapmak mı aylaklıktır, iş bulamadığı için avare şekilde dolanmak mı, çalışmayı istemediği için boşta kalmak mı, çalışmayı bilinçli şekilde reddederek aylaklığı bir meslek edinmek mi? Daha önceden aylaklık diye bir eylem olsa dahi kavramın geniş kesimlerce bilinip önemsenmesi ve hakkında geniş bir literatürün oluşması için modern şehirlerin oluşması gerekmektedir.

Sanayi Devrimi sonrasında “eski” ile “yeni” arasına sıkışmış fakat topluma ve değişen çevreye bir adım geri çekilerek bakabilen ve bunları sanatsal anlamda yorumlayabilen Bohem, Dandy ve Flanör’ün temsil ettiği romantik karakterler Baudelaire’ye göre kent yaşamının kahramanları, sanatçılarıdır (Demirkıran, 2017, s. 109). Bu üç romantik karakter, aylaklık “mesleğiyle” vücut bulmuş kişilerdir.

Bohem, Fransızca “bohème” kelimesinden Türkçeye geçmiş bir kelime ve “gezeerek hayatını devam ettiren, yarına dair kaygıları bulunmayan” (Rey ve Rey-Debove, 1983, s. 195), “günü gününe, tasasız, derbeder bir yaşayışı olan” (Türk Dil Kurumu); “genellikle sanat ve edebiyat çevresinden kimse ya da topluluk” (Püsküllüoğlu, 2004, s. 316) olarak tanımlanmaktadır. Baudelaire, bohemleri romantik birer kahraman olarak görürken; Marx için neyle geçindikleri ve kökenleri belli olmayan insanlardır (Marx, 2016, s. 92).

Boheme benzeyen ancak aralarında farklar bulunan veya biri diğerinin devamı sayılabilecek Dandy ise Baudelaire’nin tanımıyla “zengin, aylak ve tüm bıkkınlığına karşın mutluluğun izini sürmekten başka bir uğraşı olmayan adam; lüks içinde yetiştirilmiş, gençliğinden beri diğer insanların kendisine itaat etmesine alışmış adam; zarafetten başka mesleği olmayan bu adam, tüm zamanlarda seçkin, tamamen farklı bir fizyonomiye sahiptir” (Baudelaire, 2013, s. 233). Artun, Baudelaire’nin “Modern Hayatın Ressamı” yapıtının sunuş yazısında bohem ile dandy arasındaki farkı şöyle dile getirir:

Sanatsal ifade söz konusu olduğunda dandy ile bohemi ayırt eden kökleri veya servetleri değil, mizaçlarıdır. Bohem coşkulu, asi, hayalperest, kayıtsız, açık yürekli, sıcak... Dandy tam aksi: Mağrur, katı, mesafeli, hesaplı-kitaplı; kılığı kıyafeti kadar hali tavrı da ölçülü biçili. Biri kendini dışa vurmayı, diğeri ise kendini kurmayı marifet sayar (Artun, 2013, s. 26).

İlk örneği Baudelaire’de görülen, devamla Benjamin tarafından üzerindeki külleri üflenen, sosyal bilimler ve modernite için önemli bir kavram olan modern kapitalist dönemin kentli figürü flanör ise modern kentin ilk gezgini olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek bir figür olan flanörü Baudelaire, lirik anlatımıyla şu şekilde tanımlar:

Nasıl ki kuş havada, balık suda yaşarsa, o da kalabalıklarda yaşar. Aşkı, işi, gücü kalabalıklardır. Kusursuz flanör için, tutkulu gözlemci için, ahalinin orta yerini, hareketin gel-git noktasını, gelip geçici ile sonsuzun arasını mesken tutmak müthiş bir keyiftir. Evden uzak kalmak ama her yerde evinde hissetmek; dünyanın merkezinde olmak, dünyayı gözlemek, ama dünyadan saklı kalmak... (Baudelaire, 2013, s. 210–211).

Flanör, “modern şehirde amaçsızca dolaşan, insanları ve olayları gözlemleyen bir adam” (Woolf, 1985); “şehri gezip dolaşmak, sağa sola bakınmak için gani gani boş zamanı ve parası olan, yürüyüşçü” (Bowlby, 1992) “mükemmel bir bağımsız gözlemci” (Parsons, 2000) olarak karşımıza çıkar. Flanörün son durağı ölüm ve temel amacı yeniyi bulmaktır (Benjamin, 2018, s. 100). Anlıyoruz ki flanör, ölene değin yeniyi bulmak için durmayacak olan, gezen, dolaşan, gözlemleyen, izleyen bir karakterdir.

Dönemin Paris’inde sokaklarda, caddelerde ve özellikle pasajlarda başıboş ve aylakça gezmek erkeklerin yapabileceği bir işti. Kadınların yanında bir erkek olmadan dolaşması uygun görülmezdi. Dolayısıyla flanörün varlığı erkek bir figürde vücut bulmuştur. Kaldı ki Fransızcada *flaneur* kelimesi eril bir yapıyı ifade etmektedir. Çok sonraları ise dişil bir kavram olan flanöz (*flaneuse*), kadın aylak ve gezginler için kullanılmıştır.

Flanörün mekânı evvela pasajlar olmuştur. Benjamin’in deyiimiyle “Eğer pasajlar yapılmıyorsa, flanör gibi dolaşmanın önem kazanması herhalde çok güç olurdu.” (2018, s. 131). Dönemin Paris’ini de içine alan Seine Bölgesi’nin Belediye Başkanı Haussmann tarafından şehirde başlatılan kentsel dönüşüm sonrası geniş caddeler, geniş kaldırımlar ve pasajlarla Paris bugünkü kentsel görünümüne ulaşmıştır. “Haussmann’ın kentsel ideali, birbirini izleyen uzun caddeler boyunca perspektif ağırlıklı bir bakışı sağlayabilmektir.” (Benjamin, 2018, s. 101). Paris’in kentsel modernleşmesinin gerçekleşmesiyle kalabalıkların akın ettiği şehir, sokaklar, pasajlar flanör için bulunmaz bir imkân olacaktır. “Bu kalabalıkların giderek evlerden sokaklara, gündüzlerden gecelere taşan ve modern kente kamusal karakterini kazandıran kargaşası. Sanatçının yuvası, onu mest eden, düşgücünü coşturan bu çağdaş kaostur” (Artun, 2013, s. 10). “Asfalt yolda inceleme amacıyla bitki toplamaya çıkan” flanör için yeni mekân geniş caddeler olmuştur ve caddeler onun için bir “içmekân” hüviyetine kavuşur. Şehrin bir labirent gibi geniş caddeleri, kaldırımlar, vitrinler arasında

yürüyen, gözlemleyen flanörün son piyasa yeri ise büyük mağazalardır. Böylece flanörün sandviç adama dönüşeceğini söyler Benjamin (2002, s. 451).

Simmel’den aktararak Tandaçğüneş şu tespiti yapar: “Büyükşehirlerde insanlar, birbirleriyle konuşmadan sadece bakarak, gözlemleyerek ilerler” (2012, s. 103). Şu durumda sokaktaki her insanın bir flanör olması beklenebilir. “Gözlemleyerek ilerleyen” şehir insanının flanör olmasını yahut olmamasını sağlayan kriter ise üretimdir. Çünkü “flanörlük eylemi (*flanerie*); gözlem, okuma ve metin üretme eylemlerini içinde barındırmalıdır” (Frisby, 2015, s. 82).

Dolaşmak, gezmek, gezinmek, turlamak gibi farklı yansımaları bulunan yürüme eylemi Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Adım atarak ilerlemek, gitmek; bir yöne doğru sürekli olarak yer değiştirmek; yayan gezmek, yayan gitmek; yol almak; bir yere ulaşmak” gibi anlamları taşımaktadır. İzlemek ise “takip etmek; zaman, süre bakımından arkasında olmak; eğlenmek, görmek, bakmak için seyretmek; gözlemek, incelemek; herhangi bir olayla ilgilenmek” gibi anlamlar taşımaktadır. Seyir kelimesine bakınca ise şu anlamlarla karşılaşırız: “Gidiş, yürüyüş, ilerleyiş; taşıtların belli güzergahta ilerlemesi; bir yerden başka bir yere gitmek için yola çıkma; eğlenmek için bakma, hoşlanarak bakma, temaşa; bakıp eğlenecek şey, eğlendirici durum” (Türk Dil Kurumu). Nişanyan Sözlük’te ise seyir kelimesi için şöyle denilmektedir: “Aslı anlamı “gidiş, yürüyüş” olup, “gösteri izleme” ve “gösterinin kendisi” anlamları Türkçe kullanımda türemiştir” (Nişanyan Sözlük,). Seyretmek ise gözlemek; bakmak; izlemek; eğlenmek, görmek, eğlenmek için bakmak anlamlarına gelmektedir (Türk Dil Kurumu).

Şu durumda anlıyoruz ki seyretme, izleme, gezme, gezinme, dolaşma gibi kelimelerin/eylemlerin birbiriyle yakından ilişkisi bulunmaktadır. Seyir hâlindeki araba ve bir manzaranın seyri: aynı kelimeden iki farklı anlam çıkmaktadır. Kılıç, “Her iki manasıyla da seyir flanörün işidir: yürümek ve görmek” tabiriyle konuyu özetlemektedir zaten (2017). Sözlüklerdeki tanımlara baktığımızda seyir işi iki ayrı manayı değil tek manayı birleştiren bir kelimedir denilebilir. Seyir eylemi hem yürümeyi hem de izlemeyi/görmeyi birlikte yapma hâlini içinde barındırmaktadır. Yani bir seyir eylemi, yürürken izleme eylemi olarak belirlemektedir: tam da flanörlük bir iş.

Yürüme Üzerine

Flanörün en temel işi yürümek, dolaşmaktır. Onun için “kentte gezinmenin keyfi oyun oynamanın keyfidir. “Amaçsızca dolaşma, arada sırada etrafa bakınmak için durma”nın nihai oyun olduğu söylenebilir” (Bauman, 2011, s. 206). Aylak aylak dolanmak (flaner) oyun oynama oyununu oynamak anlamına gelir (Bauman, 2011, s. 210).

Bauman, Huizinga’nın oyun kavramını ödünç alır ve flanörün eylemlerini bir oyun olarak kurguladığından bahseder. Bauman’a göre flanör, tek başına oynanan bir solitaire oyunu oynamaktadır. Kıskanç ve müdahaleci oyun arkadaşlarından ve kusur bulan hakemlerden

azade bir şekilde oyununu istediği gibi kurgulamaktadır. Onun oyunu ötekileri oynatmaktır, ötekileri oyuncular olarak görmek, dünyayı bir oyun hâline getirmektir (2011, s. 210).

Grosz, beden ile şehrin karşılıklı olarak birbirini ürettiğini belirtir. İki ayrı varlık olmayan beden ve şehir, birbirini eylemler ve etkileşimler yoluyla tanımlar. Beden ve şehir arasındaki bağı arttıran unsur olarak elektroniğin artan kullanımına dikkat çeker. Elektronik ve mekanik ürünler; ATM’lerden para dağıtmak ve kapıları otomatik olarak açmak gibi insani görevleri yerine getirerek beden, “sayborgvari” bir yüze erişir. Beden ve şehir; şehirlerin çamurlu yolları, parke taşları ve kaldırımları üzerinde yürüme ile bir araya gelir. Rebecca Solnit (2000) ve Tim Ingold ve Jo Lee Vergunst (2008) tarafından yapılan çalışmalar, yürümenin temel bir insan eylemi ve çevre ile etkileşimin önemli bir aracı olarak önemini göstermiştir. Kentliler, kaçınılmaz bir şekilde mekanlar arasında dolaşarak çevreye dokunur ve hissederler. Şehrin içinden yürüyerek geçen beden çevreyle temas hâlinindedir ve bireyler daha geniş bir sosyal ve mekânsal bütünün tekil parçaları olarak birbirine bağlanırlar. Elbette ki şehirle fiziksel etkileşim yeni ulaşım imkânları ile yürümenin ötesine geçer. Örneğin Iain Borden’in (2003) kentsel alandaki kaykay kullanımı ile ilgili çalışması, kaykaycıların şehrin kurallarını ve kaynaklarını kendi eğlence amaçları için nasıl uyarladıklarını göstermektedir (Borer, 2013, s. 977–978).

Modern kenti adımlarıyla keşfeden romantik karakter flanörün bir stratejisi yoktur ve davranışlarını planlamaz. Yol, kendisini nereye götürüyorsa oraya gider (Tandaç-güneş, 2012, s. 103). Flanörün hayatı yaşama hızı da dikkat çekicidir. Benjamin bu durumu şöyle dile getirmektedir:

1840’larda pasajlarda kaplumbağa gezdirmek, bir süre için kibarlığın gereklerinden sayılmıştı. Flanör, kendini kaplumbağaların temposuna uydurmaktan hoşlanırdı. Eğer ona kalsaydı, ilerlemenin böyle adımlarla sürmesini isterdi (Benjamin, 2018, s. 148).

Seyretme Üzerine

Flanör yukarıya ve etrafına bakar, sağı solu kolaçan eder ve durmadan yürür. Güçlü bacaklar temel gereksinimlerdir ancak göz en önemli zorunluluktur (Ferguson, 2015, s. 27). Gözlem, flanörün olma sebebidir (*raison d’etre*) (Shields, 2015, s. 65). Benjamin, flanörün bakma, seyretme, gözleme ile ilgili halini şöyle açıklar:

“Flanörde baskın öge, bakınmanın verdiği zevktir. Bu bakınma, bir gözlem düzeyinde yoğunlaştığında, ortaya amatör dedektif çıkar; aynı bakınma bir şey anlamadan bakmayla sınırlı kaldığında flanör, bir *badaud*’ya (alık alık, boş gözlerle bir yere toplanıp olup bitene bakan) dönüşmüş olur” (Benjamin, 2018, s. 163).

Bauman, flanörün görmesiyle ilgili şunları söyler: “Flanörün ustalaştığı şey, bakışlara yakalanmadan görme sanatıdır” (2015, s. 141). Flanörün gözlemesi niyetli bir şekilde gerçekleşir. Başiboş, aylak ve amaçsızca geziyor gibi görünse de muhakkak bir amaç ile eylemleri gerçekleşir. Kalabalıklar içinde kendini gizleyen ve çevresini

gözleyen flanör; modern zamanın kamusal alanlarında meraklı, izleyen, gözleyen, aylak bir kahramandır. Onun aylaklığı bir meşguliyeti olmadığından değil bilinçli bir şekilde ve böyle istediği içindir. Bilinçsiz olsaydı Benjamin'in deyimiyle *badaud* olacaktır zaten. "Flanör bakmaz, gözlemler, çalışır ve analiz eder" (Ferguson, 2015, s. 29). O, "şeyleri kaçış hallerindeyken yakalar". Metropolün kalabalık caddelerinde şeyler kaçış halindedirler (Bauman, 2011, s. 213).

Yol, kendisini nereye götürüyorsa oraya giden bu kentli gezgin, her şeyi gözlemleyerek bir etnograf edasıyla sanatını icra eder (Tandaçgüneş, 2012, s. 103). Walter Benjamin, flanörün işi gücü olmayan bir insanın kişiliğine bürünerek (belki onun kişiliğinde gizlenerek) gezindiğini; böylece iş bölümünü ve iş gücü peşinde koşan insanları protesto ettiğini belirtir (Benjamin, 2018, s. 148).

Kendini bir flanör olarak görmeyen Benjamin (2018, s. 244), flanörün kalabalık içinde terkedilmiş halde yaşayan bir kişi olduğunu belirtir. Böylelikle flanör, bir malın/objenin hüviyetine bürünür. Fakat, flanör bunun farkında değildir (Benjamin, 2018, s. 149). Flanör, kalabalığın adamıdır ve nereye gideceğini bilmez halde dolanır. Onun için aslolan dolaşma ve gözlemedir.

Üretme Üzerine

Flanörlük (*flanerie*), salt seyretmekten daha fazlası olabilir (Tester, 2015, s. 18). Flaneur ve *flaneire* aktivitesi, Benjamin'in çalışmalarında sadece gözlem ve okuma ile değil, aynı zamanda üretimle (ayrıt edici metin türlerinin üretilmesiyle) de ilişkilidir. Bu yüzden flanör sadece bir gözlemci veya deşifre edici değil aynı zamanda bir üretici; edebi metinlerin üreticisi (Baudelaire örneğinde olduğu gibi lirik şiir ve düzyazı dahil), açıklayıcı metinlerin üreticisi (resim dahil), öykü ve rapor üreticisi, gazete metinleri üreticisi, sosyolojik metinler üreticisi olabilir (Frisby, 2015, s. 82). Badaud'a dönüşmesi için flanörün baktığına anlayarak bakması ve üretmesi gereklidir.

Tandaçgüneş Wilson'dan aktararak, flanörün üretimine ilişkin şöyle bahsetmektedir:

19. yüzyılda önceleri pasajlarda, kafelerde, sonraları ise oteller ve mağazalar gibi metalaşmış kamusal alanlarda üst sınıfın içeride olduğu *orta sınıf, küçük burjuva ve bohemyanın* ise sokakta olduğu bulvarlarda "takılıp" gezen ve izlenimlerini yazı, resim, şiir gibi sanatsal ve düşünsel faaliyetlere yansıtan flanör, meta endüstrisine ve onun üretimine hizmet eden diğer figürlerden pek de farklı değildir. Çoğunlukla onun üretimi olan edebiyat, şiir, makale gibi yazın eserleri, cinsellik ve yazın temalarının metalaştığı alanlara dönüşür (Tandaçgüneş, 2012, s. 110).

Flanör, kapitalist şehir ve gündelik hayatını gözlemleyen ve gözlemlerini düzyazı olarak yazan bir şairdir (Mazlish, 2015, s. 47). Benjamin'in flanörü betimlerken sürekli başvurduğu Baudelaire, tam da böyle bir karakterdir. Benjamin haricinden bir örnek olarak Kalay, Toulouse-Lautrec'i döneminin önemli bir ressamı olarak cesur eserlerinden ve aylak figürüne uygunluğundan bahsederek onu bir flanör şeklinde resmetmiş-

tir (2012, s. 256). Özsoy ise, Paris sokaklarında bir kadının kendi başına gezmesinin uygun olmadığı dönemlerde gezinmek için erkek kıyafeti giyip kendini kamufle eden yazar George Sand'i flanör yahut flanöz olarak tanımlamaktadır (2012, s. 313).

Flanörün ana işlevi şehri gözlemlemek ve toplumu algılayıp yorumlayarak faydalı tasvirler üretmektir (Nuvolati, 2014, s. 24). Yürüme, gözleme ve üretme üzerine yoğunlaşan flanörün eylemlerinde yürüme insanları, vitrinleri, caddeleri görmek için bir araç; gözleme bir etnograf veya dedektif kimliğiyle olayları irdelemek için bir amaç; son olarak üretme ise asfaltta bitki toplarcasına ulaştığı bulgulardan hareketle bir sonuçtur. Flanör, insanları, vitrinleri, olayları gözlemleyerek eserler üretmek için caddelerde, pasajlarda, kaldırımlarda yürür.

Sonuç

“Modern birey her şeyden önce hareketli bir insandır” (Sennett, 2008, s. 229). Modernitenin doğuşunun sembollerinden olan flanör Paris'in pasajlarında vitrinleri, insanları, mağazaları gözlemekte; yavaş adımlarla ve dalgın bir şekilde kalabalığın içinde kaybolmaktadır. Onun amaçlarından biri de budur: görmek ancak görünmez olmak. Onu bu kalabalıklardan ayıran en temel farkı ise kalabalıkların içinden yaratıcı bir ürünle çıkmasıdır (Tandaçgüneş, 2012, s. 107).

Peki günümüzde flanör var mıdır? Bauman'a göre flanör yenilmiştir. Alışveriş merkezi ile cadde arasında kıyaslama yaparak konuyu açar Bauman ve caddenin artık flanör için bir “av sahası” olmadığını belirterek iç mekânı betimler: “İçerisi gerçekten de muazzamdır. Olağanüstüdür. Zevklidir, tam da ‘arada bir etrafa bakınmak için durarak amaçsızca dolanılacak’ bir yerdir; eğer varsa bir flanör cennetidir.” Baştan flanör için içerisinin (alışveriş merkezinin) yeni bir seyir mekânı olduğunu ima eden Bauman hemen arkasından tam tersi istikamette görüş bildirerek asıl maksadına gelir: “Ya da daha doğrusu öyle görünür. Aslında duvarlar arasındaki yeni uğraklar flanörün nihai yenilgisinin mekânlarıdır” (Bauman, 2011, s. 216).

Bauman karamsar tabloyu daha da derinleştirerek, yenilgiye uğrayan flanörün bir sonraki eyleminin uzmanlar ve hazır senaryolar tarafından şekillendirildiğine değinir. Artık flanörün şehirde gezintiye çıkmasına gerek yoktur; çünkü televizyon karşısından yabancılarla karşılaşabilmesinin imkânı ona sunulmuştur. Yabancıların varlığı salt dış görünüme indirgenmiştir. Yabancılar – hayvanat bahçesinde aslana bakar gibi – korkmadan bakılabilir; suç ve polisiye filmlerinde yabancılar “yabancı oldukları için yabancılardan bekleneneği üzere” birbirlerini soyar, sakatlar, boğarken seyredilebilir. Hatta neşeyle seyredilebilir (Bauman, 2011, s. 216).

Nuvolati'ye göre flanör ile şehir arasında güçlü bir ilişki vardır. Bir kişi ancak kendi şehrinin flanörü olabilir. Her şehrin ruhunun (*genius loci*) daha iyi anlaşılması için onu gözlemleyecek bir flanöre ihtiyacı vardır (2014, s. 24). Baudelaire, Paris'ten;

Poe'nin kahramanı kalabalıkların adamı Londra'dan ayrı düşünülemez. Nuvolati, kimi şehirlere has flanörleri şöyle sıralamaktadır: Baudelaire ve Balzac Paris'in; Charles Dickens ve Virginia Woolf Londra'nın; Gogol Petersburg'un; James Joyce Dublin'in; Alfred Döblin Berlin'in; Fernando Pessoa Lizbon'un; Robert Musil Viyana'nın; João do Rio Rio de Janeiro'nun; John Dos Passos ve Paul Auster New York'un; Orhan Pamuk İstanbul'un; Necip Mahfuz Kahire'nin; Pier Paolo Pasolini Roma'nın ve Carlos Ruiz Zafón Barselona'nın flanörleridir (2014, s. 25).

Konunun diğer bir tarafında yürüme ve gözlemleme edimleri bizi doğrudan turist veya seyyah karakterine de götürebilmektedir. Turist veya seyyah ile flanör arasında bir ilişki kurulması mümkündür. Tam da bu noktada Culler'den aktararak Özben, seyyahlık ve turistlik arasındaki ayrıma dikkat çekmektedir. Seyyahların bir derdinin olmasının yanında, turistin keyfine düşkün olması bu ikisini farklılaştırmaktadır. “Seyyah faalken, yani insanların ve deneyimlerin izini sürerken; turist edilgendir, başına ilginç şeyler gelmesini bekler. (...) Üstelik seyyahların tek başlarına seyahatlerinden farklı olarak turistler kitlesel olarak seyahat ederler” (2012, s. 168). Böylece flanör ile turist değil seyyah/gezgin arasında daha yakın bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Bu minvalde Guliyev, Youtube gezi kanalları üzerinden bir analiz yaparak bu kanalların hikâye anlatımına ilişkin değerlendirmelerde bulunmuş; Emre Durmuş ve Rotasız Seyyah'ı flanör olarak dikkate almıştır (2018).

Ancak gerek Benjamin'in Baudelaire'yi Paris'le birlikte dikkate alması, gerek daha sonra yapılan birçok çalışma gösteriyor ki flanörlük ile şehir arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Bakmanın, yürümenin ve belki üretmenin zevkinin seyyahlıkta da olması onun modern bir kentli figür olan flanörle aynı olduğunu göstermemektedir. Flanör ve kent ayrılmaz. Nuvolati, Bachelard'dan aktararak şu ifadeleri kullanır: “Kendi şehrinizde flanör olabilirsiniz, çok seyahat etmenize gerek yok, şehre farklı bir şekilde bakmanız, kendinizi bir hayale (*rêverie*) terk etmeniz yeterlidir” (2014, s. 27).

Klasik anlamda “flanörün son canlı örneğinin sandviççi²” olduğunu belirten Benjamin'in ümitsizliğine karşın (2002, s. 451); eğer flanör aranacaksa kentte aranmalıdır. Her kentin kendine has caddeleri, kaldırımları, pasajları, vitrinleri, insanları, kısaca kalabalıkları vardır. Yalnız, görünmeden gözlemleyen, kaplumbağa hızında yürüyen ve çeşitli eserler üreten bir flanör de – eğer sandviççiye dönüşmediyse – bu kalabalıkların içinde yaşamaktadır.

Bildirimler

Çıkar çatışması: Yazar, bu makalede çıkar çatışması olmadığını bildirmiştir.

Finansal destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almamıştır.

2 Sandviççi, önüne ve arkasına gelecek şekilde omuzlarından asılan reklam panolarını taşıyarak şehri dolaşan adama verilen isim. Benjamin sandviççi niteliyesiyle gerçek anlamda flanörün kalmadığını belirtmektedir.

The Strolling, Viewing, and Producing Character of the Modern City: *The Flâneur*

Mehmet Sali¹
Kırklareli University

Abstract: This article focuses on the concept of *flâneur*, which had largely emerged from the works of Baudelaire and Walter Benjamin, and attempts to reveal the level that this concept has echoed through the contemporary period. Flâneur is accepted as a teaching metaphor on the point of modernity's relationship with urban living; therefore, it can serve the function of a tool in the social, historical, and theoretical explanations regarding the world today. Studies revolving around flâneur have been published in a wide variety of fields. This study will discuss *flâneur* over "strolling", "viewing", and "producing", which come at the top of the elements of city life that are as inevitable as much as they are also changing and transforming. Discussion around flâneur that will interest many of the social science disciplines and those working in these fields are examined in the context of the literature that has been developed.

Keywords: *flâneur* • city • strolling • viewing • producing • Baudelaire • Walter Benjamin

1 **Correspondence:** Mehmet Sali, Department of Marketing and Advertising, Pınarhisar Vocational High School, Kırklareli University, Pınarhisar, Kırklareli Turkey. Email: mhmtsl@hotmail.com

To cite this article: Sali, M. (2020). The strolling, viewing, and producing character of the modern city: The flâneur. *Toplumsal Değişim*, 2, 83–96.

After the Industrial Revolution, migration to cities at central points had caused city life and social relations to radically change; individuals' daily lives began to consist of work and free time. Individuals in industrial societies began to work at a business and to also assess the hours apart from work as free time. Various debates were made about free time and the newly developing situations, and quite a few opinions were determined related to what it was and the things it covered.

One of the concepts developed in the framework of the debates conducted on free time is idleness. The characters of the people who were embodied through their "profession" with idleness are bohemian, dandy, and *flâneur*, and these three characters are the heroes and artists of city living according to Baudelaire (Demirkıran, 2017, p. 109).

Bohemians have been defined as "those who continue one's life by wandering and who have no worries about tomorrow" (Rey & Rey-Debove, 1983, p. 195), "They have a day-to-day, care-free, and roguish life" (Türk Dil Kurumu, n.d.), and "generally a person or community from the art and literature environment" (Püsküllüoğlu, 2004, p. 316).

Using Baudelaire's definition, the dandy, who resembles the bohemian yet differences exist between them or one can be considered a continuation of the other, is the "rich, idyllic man who, despite all his boredom, has no other pursuit than to maintain the trace of happiness; is the man raised in luxury who is used to conforming to other peoples' self since youth; this man, who has no other profession than elegance, possesses an elite and completely different physiognomy at all times" (Baudelaire, 2013, p. 233).

The *flâneur*, the urban figure of the modern capitalist period, being an important concept for the social sciences and modernity, confronts us as the first wanderer of the modern city. The *flâneur* has been defined as "a man who aimlessly wanders in the modern city observing the people and events" (Woolf, 1985), "the one with abundant free time and money for wandering around the city looking left and right, the saunterer" (Bowlby, 1992), and "an excellent independent observer" (Parsons, 2000).

The *flâneur*'s locale is firstly passages. As Benjamin (2018, p. 131) stated, "If passages had not been made, the prominence that wandering as a *flâneur* gained would in any case be very difficult." Through the realization of Paris' urban modernization, the city, streets, and passages where crowds flocked would become a unique opportunity for the *flâneur*. For the *flâneur* who "went out to gather plants for the purpose of inspecting the asphalt road," the locale was the wide streets, and the streets achieved the identity of an "interior space." The final marketplace of the *flâneur*, who walked and observed among the wide streets, sidewalks, and storefronts of the city like a maze, was the great stores. Benjamin (2002, p. 451) states that, as such, the *flâneur* would transform into the sandwichman.

Regarding Strolling, Viewing, and Producing

With reference to Simmel, Tandoğmuş (2012, p. 103) makes this determination: “Humans in big cities proceed by just looking and viewing without talking to one another.” In this case, every person on the street can be expected to be a *flâneur*. The criterion that enables the city person who proceeds “by viewing” to be or not be the *flâneur* is production, because “*Flânerie* should be contained within the activities of observation, reading, and text production” (Frisby, 2015, p. 82).

Bauman constructs *flâneurs*’ activities as a game. For Bauman, the pleasure of wandering the city is the pleasure of playing games. “Wandering aimlessly and stopping to look around from time to time can be said to be the ultimate game” (Bauman, 2011, p. 206). Idle wandering (*flânerie*) means playing the game of playing a game (Bauman, 2011, p. 210).

The *flâneur* looks up and around, checks left and right, and walks non-stop. Strong legs are the basic requirement; however, the eyes are the most important necessity (Ferguson, 2015, p. 27). Observation is the reason *flâneur* exists (*raison d’être*; Shields, 2015, p. 65). Benjamin explains the *flâneur*’s state related to looking, watching, and observing as:

The dominant element in the *flâneur* is the pleasure looking gives. This looking draws out the amateur detective when focused on the level of observation; when the same look remains limited to looking without understanding anything, the *flâneur* turns into a *badaud* (an idle person staring at a place blankly; Benjamin, 2018, p. 163).

“The thing the *flâneur* masters is the art of seeing without the glances being caught” (Bauman, 2015, p. 141). *Flâneurs* have no strategy nor plan their behavior. This urban wanderer, who goes wherever the road takes him, performs his art with the air of an ethnographer by observing everything (Tandoğmuş, 2012, p. 103). Walter Benjamin (2018, p. 148) specified that the job of the *flâneur* is to wander around by assuming the identity of one without power (perhaps by hiding in one’s identity); in this way, the *flâneur* protests the division of labor and those running in pursuit of the work force.

Flânerie can be more than just watching (Tester, 2015, p. 18). In Benjamin’s studies, the *flâneur* and the activity of *flânerie*. Therefore the *flâneur* is not just an observer or a decipherer but at the same time is a producer; (Frisby, 2015, p. 82); the *flâneur* can be a producer of literary texts, of explanatory notes, of stories and reports, of newspaper texts, and of sociological texts.

The *flâneur* is a poet who observes the capitalist city and its daily life and who writes their observations as prose (Mazlish, 2015, p. 47). Baudelaire, whom Benjamin constantly referred to while depicting the *flâneur*, is also just such a character. The main

function of the *flâneur* is to view the city and produce useful descriptions by perceiving and interpreting society (Nuvolati, 2014, p. 24). In the *flâneur*'s activities, which focus on strolling, viewing, and producing, strolling is an aim for seeing the people, storefronts, and streets; viewing is an aim for examining events with the identity of an ethnographer or detective. The *flâneur* walks on the streets, in the passages, and on the sidewalks in order to produce works by observing the people, storefronts, and events.

Results

So, does the *flâneur* exist today? According to Bauman, the *flâneur* has been defeated. Bauman opens the topic by making comparisons between shopping centers and streets and, by stating the streets to no longer be a "hunting ground" for the *flâneur*, describes the inner locale (shopping mall) as: "It's really great inside. It's exceptional. It's enjoyable, totally a place 'where you can wander around aimlessly while stopping to look around once in a while; whatever it is, it is a heaven for the *flâneur*.'" Bauman, who implies from the start that shopping malls are a new viewing place for the *flâneur*, immediately comes to his original purpose by giving his view in the completely opposite direction: "Or more accurately, it appears so. In reality, the new haunts among the walls are the locales of the *flâneur*'s ultimate defeat" (Bauman, 2011, p. 216).

According to Nuvolati (2014, p. 24), a strong relationship exists between the *flâneur* and the city. A person can only be the *flâneur* of their own city. Every city needs a *flâneur* who will observe it in order to better understand its spirit (*genius loci*). Baudelaire's hero is indistinguishable from a man in the crowd in Paris, and Poe's hero is indistinguishable from a man in the crowd in London.

The acts of strolling and viewing can also bring us to the character of a tourist or traveler. Establishing a relationship between the *flâneur* and the tourist or traveler is possible. However, both the way that Benjamin took Baudelaire into consideration with Paris as well as the many studies that were done later show that a strong bond exists between *flânerie* and the city. The pleasure of viewing, strolling, and maybe producing that also exists in traveling does not show it to be the same as the *flâneur*, which is a modern urban figure. The *flâneur* and the city are inseparable. Nuvolati (2014, p. 27) used the following statements while citing Bachelard: "You can be the *flâneur* of your own city; you don't need to travel a lot; looking at the city differently and leaving yourself to reverie is enough."

Despite the despair of Benjamin (2002, p. 451), who stated "The last living example of the *flâneur* is the sandwichman,"² if one is to look for the *flâneur*, one must look

2 Sandwichman is the name given to the guy who wanders the city carrying signboards hung from the shoulders in front and in back. Benjamin stated that no real *flâneurs* remained by using the characterization of sandwichman.

in the city. Every city has its own unique streets, sidewalks, passages, storefronts, and people; in short, its own crowds. A *flâneur*, who observes unseen, walks at the speed of a turtle, and produces various works, lives within these crowds – if he hasn't turned into a sandwichman.

Acknowledgements: This is an extended abstract of the article entitled “Modern kentin yürüyen, seyreden, üreten karakteri: Flanör” published in *Toplumsal Değişim*.

Conflict of interest: The author declares no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grand support: The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Kaynakça/References

- Artun, A. (2013). Baudelaire’de sanatın özerkleşmesi ve modernizm. C. Baudelaire (Ed.), *Modern hayatın ressamı* içinde (s. 7–86). İletişim Yayınları.
- Baudelaire, C. (2013). *Modern hayatın ressamı*. İletişim Yayınları.
- Bauman, Z. (2011). *Postmodern etik*. Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2015). Desert spectacular. In K. Tester (Ed.), *The Flâneur* (pp. 138–157). Routledge Library Edition.
- Benjamin, W. (2002). *The Arcade Project*. The Belknap Press of Harvard University Press.
- Benjamin, W. (2018). *Pasajlar*. Yapı Kredi Yayınları.
- Borer, M. I. (2013). Being in the city: The sociology of urban experiences. *Sociology Compass*, 7(11), 965–983. <https://dx.doi.org/10.1111/soc4.12085>
- Bowlby, R. (1992). *Still crazy after all these years: Women, writing and psychoanalysis*. Routledge.
- Demirkıran, Y. (2017). 19. yüzyıl erken modern kent karakteri olarak Charles Baudelaire’in flâneur kavramının yeni medyadaki izdüşümü. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 20, 105–121.
- Ferguson, P. P. (2015). The flâneur on and off the streets of Paris. In K. Tester (Ed.), *The Flâneur* (pp. 22–42). Routledge Library Editions.
- Frisby, D. (2015). The flâneur in social theory. In K. Tester (Ed.), *The Flâneur* (pp. 81–109). Routledge Library Editions.
- Guliyev, Z. (2018). *Yeni medyada turist kimliğinin inşası: Youtube gezi kanalları örneğinde flanör kimlik ve dijital kültür ilişkisinin analizi* (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Kalay, M. A. (2012). Renkler arasında bir aylak: Henri De Toulouse-Lautrec. H. Köse (Ed.), *Flanör düşünce* içinde (s. 211–258). Ayrıntı Yayınları.
- Kılıç, M. (2017) *Türk romanında flanör düşüncesinin eleştirel iki yorumu: Aylak Adam ve Aylaklar* (Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Marx, K. (2016). *Louis Bonaparte’ın 18 Brumaire’i*. Yordam Kitap.

- Mazlish, B. (2015). The flaneur, from spectator to representation. In K. Tester (Ed.), *The Flaneur* (pp. 43–60). Routledge Library Editions.
- Nişanyan, S. (Erişim tarihi: 05.01.2020). *Nişanyan sözlük*. <https://www.nisanyansozluk.com> adresinden edinilmiştir.
- Nuvolati, G. (2014). The flâneur: A way of walking, exploring and interpreting the city. In T. Shortell, & E. Brown (Eds.), *Walking in the European city: Quotidian mobility and urban ethnography* (pp. 21–40). Ashgate.
- Özben, M. (2012). Yüzer-gezer kimlikler: Turistler ve aylaklar. H. Köse (Ed.), *Flanör düşünce* içinde (s. 163–175). Ayrıntı Yayınları.
- Özsoy, D. (2012). Bir flâneuseün portresi: George Sand. H. Köse (Ed.), *Flanör düşünce* içinde (s. 303–321). Ayrıntı Yayınları.
- Parsons, D. (2000). *Streetwalking the metropolis: Women, the city and modernity*. Oxford University Press.
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türkçe sözlük*. Doğan Kitap.
- Rey, A., & Rey-Debove, J. (1983). *Petit Robert*. Dictionnaires Le Robert.
- Shields, R. (2015). Fancy footwork: Walter Benjamin’s notes on flanerie. In K. Tester (Ed.), *The Flaneur* (pp. 61–80). Routledge Library Editions.
- Tandaçgüneş, N. (2012). Kent kültüründe modernizm ve sonrası: “Gözlemleyen özne” olarak flanörü yeniden okumak. H. Köse (Ed.), *Flanör düşünce* içinde (s. 97–136). Ayrıntı Yayınları.
- Tester, K. (2015). Introduction. In K. Tester (Ed.), *The Flaneur* (pp. 1–21). Routledge Library Editions.
- Türk Dil Kurumu. (Erişim tarihi: 05.01.2020). *Güncel Türkçe Sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Woolf, J. (1985). The invisible flâneuse? Gender, public space, and visual culture in nineteenth-century Paris. *Theory Culture & Society*, 2(3), 37–46.